

ÅRSRAPPORT 2018

SKP Sandnes kommunale
pensjonskasse

Innholdsfortegnelse

Nøkkeltall	3
Styrets beretning	4
Resultat	13
Balanse	14
Noter	16
Revisors beretning	30
Aktuarerklæring	32

NØKKELTALL

(tall i hele 1000)	2018	2017	2016	2015	2014
Inntekter og kostnader					
Premieinntekter (ekskl. AFP)	250 322	243 892	241 243	206 562	238 559
Netto pensjonskostnader	73 036	68 046	58 265	58 209	51 451
Netto AFP-kostnader	25 825	22 123	18 765	17 600	20 409
Driftskostnader	10 641	9 615	9 264	8 503	7 480
Finansinntekter – bokførte	83 745	90 142	188 494	76 685	69 539
Finansinntekter – verdiendringer	-131 171	231 254	-24 952	38 994	101 346
Rente- og risikoresultat	13 610	47 668	148 529	29 531	40 512
Kapital					
Total forvaltningskapital	4 068 012	3 934 574	3 420 880	3 104 084	2 835 759
Egenkapital: Innskutt + opptjent	208 320	187 321	162 965	140 087	107 337
Risikoutjevningfond	46 681	45 560	45 560	45 560	45 560
Tilleggsavsetninger	156 546	156 545	140 505	140 505	139 724
Kursreguleringsfond	447 986	572 012	352 848	376 882	339 738
Premiefond	282 361	265 735	219 490	99 556	98 561
Forholdstall					
Driftskostnader i % av:					
gjennomsnittlig forvaltningskapital	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %
premieinntekter	4,3 %	3,9 %	3,8 %	4,1 %	3,1 %
Avkastning, bokført	2,5 %	2,8 %	6,8 %	3,0 %	3,0 %
Avkastning, verdijustert	-1,1 %	9,2 %	5,1 %	4,0 %	6,6 %
Beholdning renter/aksjer/eiend.	55/33/10	51/37/10	52/37/8	60/27/5	63/25/3
Pensjonister:					
Alderspensjon	1207	1097	1015	942	845
AFP og tidlig pensjon	162	148	114	109	113
Ektefellepensjon	170	154	142	142	136
Barnpensjon	23	17	15	17	21
Uførepensjon	609	538	502	463	479
Sum pensjonister	2171	1954	1788	1673	1594
Medlemmer/årsverk					
Aktive medlemmer	4760	4448	4947	4771	4846
Fratrådte medlemmer < 3 år	7629	7695	6973	6511	5964
Fratrådte medlemmer > 3 år	2239	2299	1984	1841	1718
Årsverk i pensjonskassen	6	5	5	4,1	4
Stresstest/solvensmargin					
Gjennomsnittlig beregningsrente	2,33 %	2,41 %	2,45 %	2,50 %	2,84 %
Gjennomsnittlig durasjon forpliktelser	18,57 år	18,65 år	18,74 år	18,77 år	18,09 år
Bufferkapitalutnyttelse stresstest I	73 %	84 %	77 %	68 %	102 %
Bufferkapitalutnyttelse stresstest II	61 %	50 %	60 %	47 %	45 %
Solvensmargin	236,8 %	236,3 %	242 %	236 %	192 %

STYRETS BERETNING 2018

Virksomheten

Sandnes kommunale pensjonskasse (SKP) ble opprettet 23. april 1936, og har som formål å yte pensjoner til medlemmene og deres etterlatte i henhold til egne vedtekter.

SKP er en selvstendig juridisk enhet, og er underlagt det samme regelverk som gjelder for finans- og forsikringsbransjen. Midlene holdes adskilt fra kommunen og de andre virksomhetene som har SKP som pensjonsordning. Pensjonskassen står under tilsyn av Finanstilsynet, og har egen konsesjon til å drive virksomhet som kommunal pensjonskasse.

Innenfor rammene av forsvarlig sikkerhet og risikospredning søker SKP å oppnå så god avkastning som mulig. Forvaltningen og virksomheten for øvrig drives i henhold til gjeldende vedtekter og tilhørende styregodkjente strategier.

SKPs medlemmer består av ansatte i:

Sandnes kommune* m/folkevalgte
Rogaland Kontrollutvalgssekretariat IS
Sandnes Havn KF
Sandnes tomteselskap KF
Sandnes Parkering KF
Sandnes kunst- og kulturhus KF
Sandnes Eiendomsselskap KF
Sandnes kommunale pensjonskasse

*ikke inkludert sykepleiere og lærere, som har sin pensjonsordning i hhv KLP og Statens pensjonskasse.

Pensjonskassen er tilsluttet Overføringsavtalen mellom pensjonsordninger i offentlig sektor, som er en avtale mellom pensjons- og tjenesteordninger i offentlig sektor som skal sikre at arbeidstakere som er eller har vært medlemmer av flere ordninger får pensjon som om de hele tiden var hos samme arbeidsgiver.

Daglig leder oppsummerer 2018

Gjennom 2018 har vi brukt mye tid og ressurser for å forberede oss på mer digitale løsninger. Som følge av at vi skulle flytte til nye lokaler i Havnespeilet tidlig i 2019, hadde vi en god anledning til å gjøre en del endringer. Vi har lyktes i å redusere papirmengden og samtidig effektivisere arbeidsprosessene internt. Dette arbeidet er en kontinuerlig prosess, og vi har som mål for 2019 å gi medlemmene våre mer selvbetjente og effektive løsninger når vi i løpet av første halvår lanserer nye nettsider.

Samtidig har de nye GDPR-kravene som gir økt personvern bidratt til en del endringer. Gjennom å benytte KS SvarUt for utsendelse av informasjon til våre medlemmer har vi fått på plass en god løsning. Denne løsningen ivaretar personvernet på en god måte, og sikrer samtidig at vi når våre medlemmer gjennom de kommunikasjonskanalene de ønsker å benytte.

Sandnes kommune er en kommune i stor utvikling. Gjennom 2018 har vi fått tilført ca 400 nye medlemmer. Totalt har vi da 16.800 medlemmer i Sandnes kommunale pensjonskasse. Vi har gjennom 2018 tatt imot en rekke henvendelser fra medlemmer og andre som har behov for bistand vedrørende sine pensjonsrettigheter. Som følge av et ganske komplisert regelverk knyttet til offentlig tjenstepensjon ser vi et økende behov for bistand og kursing. Dette har høy prioritet og vi ønsker å hjelpe flest mulig med å få oversikt over sine rettigheter.

Stadig flere ønsker serviceberegninger ut fra nytt regelverk. Dette er en utfordring for administrasjonen da det enda er uavklarte momenter i forbindelse med samordningsregler, og det er ikke ferdig laget beregningsprogram for ny offentlig tjenestepensjon.

Foruten GDPR regelverket har det gjennom året blitt publisert nye kapitalkrav for pensjonskasser (Solvency II). I tillegg er det fra og med regnskapsåret 2018 gjort endringer som medfører at offentlige pensjonskasser blir skattepliktige. De nevnte endringene sammen med kommende IORP II-krav medfører behov for enkelte tilpasninger, og samlet sett vil det medføre en betydelig økt rapporteringsmengde. SKP er imidlertid godt posisjonert til å håndtere de regulatoriske endringene som innføres fremover.

2018 var et urolig år i finansmarkedet med store svingninger. Vi hadde et samlet verdifall på -1,1 %, mens den realiserte (bokførte) avkastningen var på 2,5 %. Ved årets slutt hadde vi en samlet bufferkapital på 1,084 mrd NOK, som gir en utnyttelsesgrad på 73 % og som fremstår som en svært god soliditet. Sandnes kommune vil etter disponering ha et premiefond tilgjengelig på MNOK 282.

Fortsatt drift

Årsregnskapet for 2018 er avlagt under forutsetning av fortsatt drift, og styret bekrefter at forutsetningene er til stede.

Styret kjenner ikke til at det er vesentlig usikkerhet knyttet til årsregnskapet og kjenner ikke til ekstraordinære forhold som har betydning for vurderingen av pensjonskassens regnskap. Det er ikke inntruffet forhold etter regnskapsårets slutt som har betydning for vurdering av regnskapet.

Regnskapet føres etter regnskapsloven og Forskrift om årsregnskap for pensjonsforetak (FOR 2011-12-20 nr. 1457).

Organisasjon, ledelse og administrasjon

SKP ledes av et styre på seks medlemmer. Fire oppnevnes av bystyret, hvorav en er uavhengig. To styremedlemmer oppnevnes av arbeidstakerorganisasjonene som medlemmenes representanter.

Styret bestod i 2018 av:

Oppnevnt av bystyret:

Arne Oftedal, AP, leder
Thor Magne Seland, H
Heidi Bjerga, SV
Karen Margrethe Mjelde,
uavhengig

Vararepresentant:

Elin S Andersen, AP
Marit Hembre, KRF
Arvid Erga, SV
Paul S Oliverson,
uavhengig

Oppnevnt av arbeidstaker- organisasjonene:

Kate Helen Seldal,
nestleder
Wenche Pedersen

1. vararepresentant
Kjell Ove Karlsson
2. vararepresentant
Signe E Joachimsen

Styret. F.v.: Wenche Pedersen, Thor Magne Seland, Heidi Bjerga, Arne Oftedal, Kate Helen Seldal, Karen Margrethe Mjelde

Styresammensetningen tilfredsstiller Ligestillingslovens krav om fordeling mellom kjønnene.

Det ble avholdt 7 styremøter i 2018, og det ble behandlet 29 saker. Pensjonskassens revisor og aktuar har også deltatt på noen av møtene.

Pensjonskassen holdt i 2018 til i leide lokaler i Hoveveien 9, sammen med andre avdelinger i Sandnes kommune. Fra og med 1. februar 2019 flyttet vi inn i 3. etg i Havnespeilet som ligger i Rådhusgata 3 ved siden av det nye rådhuset.

Administrasjonen består av 6 årsverk: F.v.: Frode Osmundsen, økonomikonsulent, Grete Kvåle, rådgiver, Tone Brueland, rådgiver, Bjørg Braut, rådgiver, Sahar Rana, rådgiver, Terje Frafjord, daglig leder

Styret anser at arbeidsmiljøet i pensjonskassen er godt. Sykefraværet i 2018 var på 0,75%. Dette anses som svært lavt.

Virksomheten forurensrer det ytre miljø i ubetydelig grad.

SKP har avtaler med følgende konsulenter innenfor forsikringsvirksomhet og finansielle tjenester:

- KLP Forsikringservice AS om aktuærtjeneste. Ansvarshavende aktuar er Arnfinn Osmundsvaag
- BDO AS ved statsautorisert revisor/partner Stig Fjell Dahl som ansvarshavende revisor
- SR-Bank som hovedbankforbindelse
- Lege Stig Bjørnå som rådgivende lege ved behandling av brutto uførepensjoner
- Grieg Investor om overvåking, stresstesting og finansrådgivning
- DNB Asset Management AS om aktiv forvaltning av rentepapirer
- Gabler AS leverer programvaren Kompas som er fagsystem for behandling av medlemsdata og beregning av pensjonsytelser
- Det er tegnet re-assuransse avtale med Beazley, som er et selskap i Lloyds gruppen. Avtalen er formidlet av en dansk forsikringsmegler ved navn 02 Broking ApS.

SKP kjøpte i 2018 kantine- og resepsjonstjenester fra Sandnes kommune. I tillegg betalte vi for assistanse vedrørende lønn, HMS, arkiv og IKT. Se note 7.

SKP er medlem av arbeidsgiverorganisasjonen KS Bedrift, samt Pensjonskasseforeningen, som organiserer private og kommunale pensjonskasser. Foreningen er høringsinstans i saker fra departementene og har samarbeidsmøter med Finanstilsynet.

Finansvirksomheten

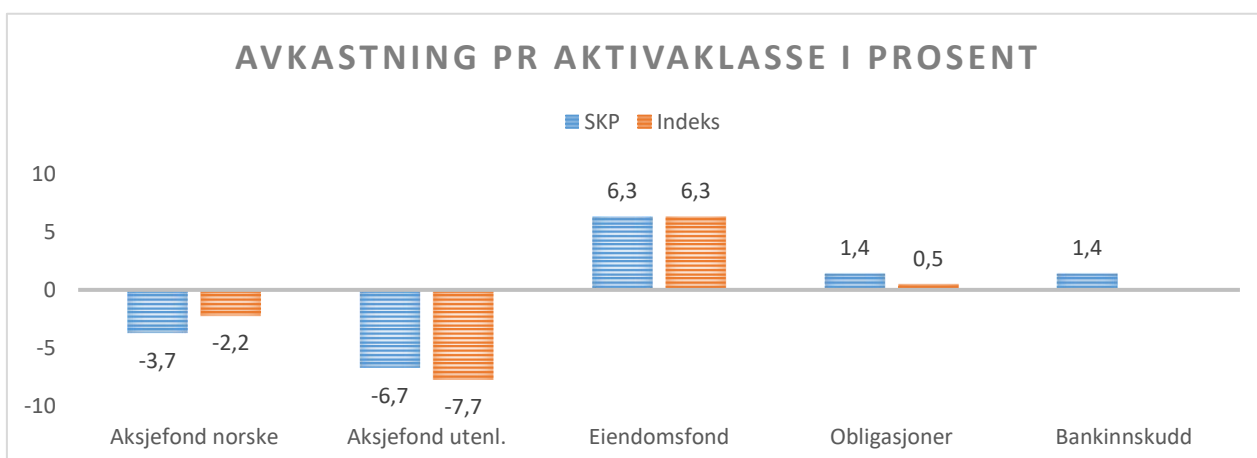
Med utgangspunkt i Forskrift om finansforetak av 9.12.16 nr 1503, har styret vedtatt interne retningslinjer og investeringsstrategi for forvaltningen av pensjonskassens midler. Retningslinjenes generelle mål er at midlene skal forvaltes etter sikkerhet, risikospredning, likviditet og avkastning, slik at pensjonskassens formål kan oppfylles. Avkastningsmålet er at det skal oppnås en tilfredsstillende avkastning, slik at pensjonskassen kan møte de forpliktelsene den har påtatt seg uten at det skal gå på bekostning av sikkerheten. Investeringsstrategien som revideres årlig, gir regler om tillatte investeringer, rammer og rebalansering.

Pensjonskassens aktiva er delt i en kollektiv- og en selskapsportefølje. Kollektivporteføljen består av eiendeler som motsvarer forsikringstekniske avsetninger, mens selskapsporteføljen består av eiendeler som motsvarer pensjonskassens ansvarlige kapital og andre forpliktelser utenom forsikringsforpliktelsene. For mer detaljer om fordelingen, se note 1.6.

Styret har vedtatt at det skal foretas en fellesforvaltning av midlene i selskaps- og kollektivporteføljen.

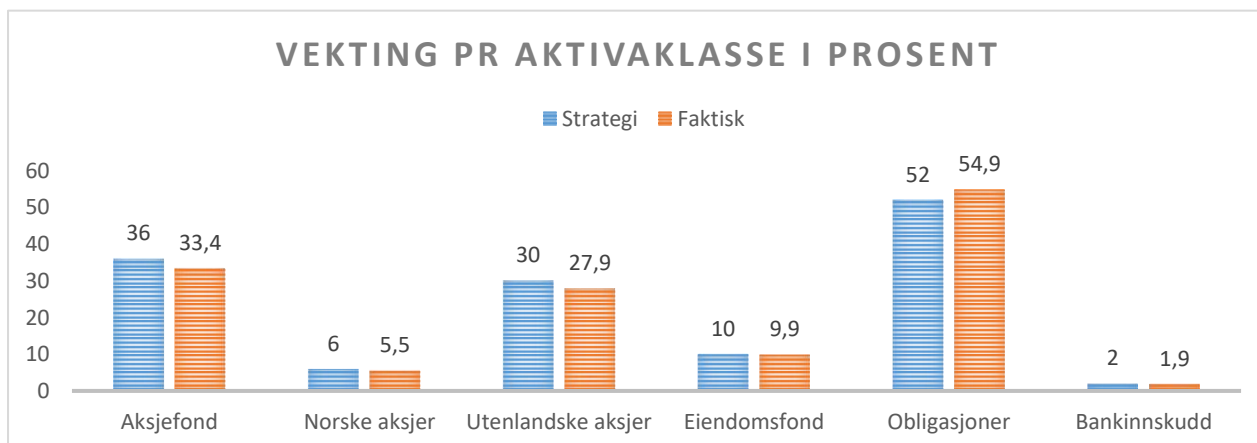
Avkastning

Total Dietz-beregnet verdijustert avkastning for året er -1,1 %. Grafen viser avkastning i % for 2018 fordelt på de ulike aktivaklasser, samt indeks:

Risikostyring

Styrets retningslinjer for kapitalforvaltningen og investeringsstrategien gir regler for forvaltning og akseptabelt risikonivå. Med risiko menes sannsynligheten for verdisingninger i våre eiendeler. Faktisk vektning kan avvike med +/- 3 % ift strategivektene. Pr årsslutt ser strategisk og faktisk vektning slik ut:

For å ta hensyn til det nye Solvency II-regelverket for kapitalstyring som innføres fra og med 01.01.19 har styret vedtatt noen mindre justeringer i de strategiske vektene pr aktivaklasse, samt at avvik i faktisk vektning endres fra 3 til +/- 5 % i forhold til strategivektene

En rapport med faktisk balansevekt kontra strategivekt produseres månedlig og legges fram for styret. I samme rapport framkommer også avkastningstall pr aktivaklasse.

Grieg Investor AS hadde i 2018 ansvar for uavhengig overvåking og rapportering av kapitalforvaltningen i henhold til kapitalforvaltningsforskriften.

Styret behandler hvert kvartal en risikorapport i henhold til Finanstilsynets krav. Rapporten inneholder blant annet en oversikt over samlet risikoeksponering og angir eventuelle brudd i forhold til gjeldende forskrifter og interne retningslinjer. Styret vurderer også i denne sammenheng om pensjonskassens soliditet og likviditet er tilstrekkelig i henhold til gjeldende krav og interne retningslinjer.

Risikorapporten inneholder også stresstester. Stresstest I baserer seg på markedsverdier og er et uttrykk for en «opphørs»-situasjon. Tapspotensialet i stresstesten er beregnet med utgangspunkt i hvor stort tap pensjonskassen kan oppleve i løpet av et år dersom 1 av 200 verste hendelser inntreffer. Dette tilsvarer et sannsynlighetskrav på 99,5%. Bufferkapitalutnyttelsen til SKP er på 73 %, som er betydelig lavere enn øvre ramme på 200 % som Finanstilsynet indikerer vil kreve særskilt oppfølging.

Fra og med 1. halvår 2019 vil det bli rapportert i henhold til de nye Solvency II-kapitalkravene.

Risikorapporten gjennomgås av daglig leder i styret på kvartalsvis basis. I tillegg oppsummerer daglig leder i en egen rapport de viktigste hendelsene i driften siden forrige styremøte. Denne rapporten inneholder blant annet en kommentar til markedsbevegelsene, utvikling i avkastning og oversikt over eventuelle transaksjoner i perioden.

Pensjonskassen er underlagt kravet om solvensmargin gitt i Forskrift nr. 481 av 19. mai 1995. Solvensmarginvurderingen utføres av pensjonskassens aktuar, og rapporteres til Finanstilsynet. Solvensmargin kapitalprosenten pr 31.12.18 var 236,8 %.

Pensjonskassens likviditetsstrategi, som bygger på Forskrift nr 797 av 29.6.07 om Forsvarlig likviditetsstyring, gir regler om likviditetsstyring og likviditetsbeholdning. Pensjonskassen skal til enhver tid ha en likviditetsreserve som tilsvarer tre måneders pensjonsutbetaling. I tillegg skal 18 måneder med estimerte pensjonsutbetalinger være tilgjengelig i kontanter og/eller pengemarkedsfond

Note 1.5 gir utfyllende informasjon om risikostyring.

Ansvarlige investeringer

Ansvarlige investeringer, og herunder kanskje først og fremst klimarisiko har over tid blitt et svært aktuelt tema for investorer med en lang investeringshorisont. Både produktspekteret og rapporteringskvaliteten innen dette området er i hurtig utvikling.

Pensjonskassen investerer i hovedsak i eksterne fond og vil velge forvaltere som integrerer ansvarlighet og bærekraft i sin forvaltning på en troverdig måte og i tråd med pensjonskassens retningslinjer.

Vi har som mål at investeringene gjøres i tråd med allment aksepterte normer for god investerings- og forretningsadferd, slik som FNs prinsipper for ansvarlige investeringer og FNs Global Compacts prinsipper.

Vår strategi er å investere hos forvaltere som har signert FNs prinsipper for ansvarlige investeringer. Det tillates også forvaltere som ikke har signert disse prinsippene, under forutsetning om at forvalter har utarbeidet tilsvarende ansvarlige prinsipper for sin forvaltning.

Fremover vil vi også vurdere å investere hos forvaltere som aktivt bruker positiv filtrering. Det vil si at forvalter blant annet velger selskaper basert på en vurdering av et selskaps bidrag til bærekraftig utvikling, for eksempel definert som bidrag til FNs bærekraftsmål.

Vi har tro på at selskap som gir et positivt bidrag til en bærekraftig utvikling vil ha et konkurransefortrinn, og dermed også bidra til en høyere finansiell avkastning på lang sikt.

Forsikringsvirksomheten

Pensjonsforpliktelser

De offentlige pensjonsordningene er tariffestet, og ordningenes vedtekter finnes i Hovedtariffavtalen. Ordningene er en brutto ordning med en garantert ytelse på 66 % av pensjonsgrunnlag ved 30 års opptjeningstid og 100% gjennomsnitt deltid. Garantien gjelder samlet utbetaling fra NAV og pensjonsordningen, men skal levealdersjusteres på lik linje med folketrygdytelsene.

Offentlige pensjoner reguleres årlig med lønnsveksten minus 0,75 %. Pensjonene samordnes med andre offentlige pensjons- og trygdeytelser i henhold til Samordningsloven.

Offentlige pensjonsordninger er tilsluttet Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse OA). Avtalen sikrer at medlemmer ikke taper på å tjene opp pensjonsrettigheter i flere offentlige pensjonsordninger. I OA er det etablert en sikringsordning for opptjente rettigheter hos arbeidsgivere som er opphørt.

Pensjonskassen har et forsikringsteknisk beregnet forsikringsfond som består av premiereserve (forsikringstekniske avsetninger) og premiefond. Forsikringstekniske beregninger foretas hvert år. Ved oppgjøret beregnes pensjonskassens dekningsgrad som forholdet mellom pensjonskassens forsikringsfond og premiereserve. Premiereserven blir definert som kontantverdien av pensjonskassens fremtidige pensjonsforpliktelser. Pensjonskassen er i forsikringsteknisk balanse når dekningsgraden er 100 %. SKP har alltid hatt minst 100 % dekning.

Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser

(tall i hele tusen)	2018	2017
Til premiereserve	222 432	195 032
-Herav IBNR-avsetning	0	-15 000
Pliktig rente til premiefond	5 299	4 362
Kursreguleringsfond	-124 025	219 164
Risikoresultat til premiefond	7 448	29 840
Renteresultat til premiefond	5 041	1 788
Renteresultat til tilleggsavsetninger	0	16 040

Premieinntekter

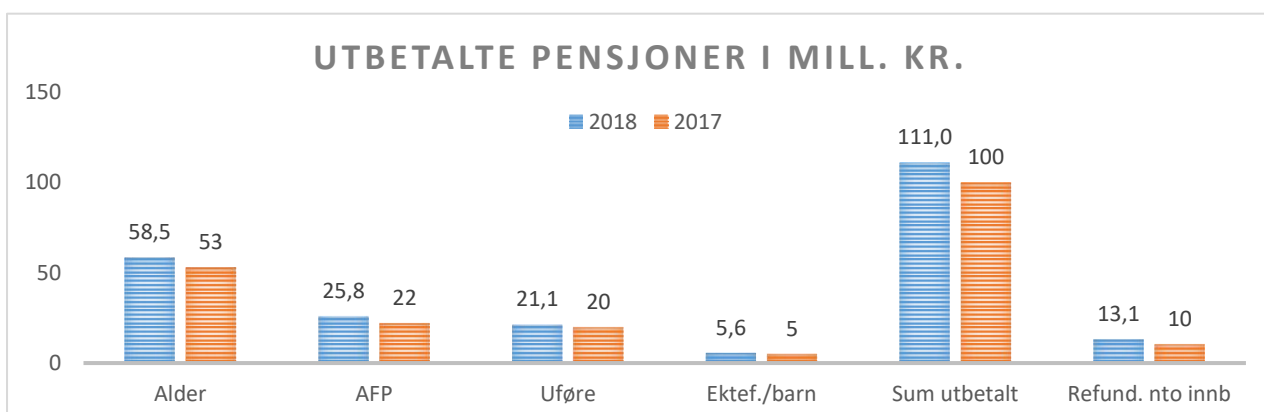
Medlemspremien er tariffestet til 2 %.

For 2018 var normalpremien 8,95 % inkludert ikke forsikringsbare ytelser. Premien betales av arbeidsgiver, som i tillegg betaler reguleringspremie til dekning av årets økning i grunnbeløpet og lønnsvekst. Arbeidsgiver betaler også rentegarantipremie, som avsettes til pensjonskassens egenkapital. AFP dekkes direkte, dvs at utbetalt beløp = innbetalt beløp fra arbeidsgiver i løpet av året.

(tall i hele tusen)	2018	2017
Premie, arbeidsgiver	8,95 %	9,1 %
Premie, arbeidstaker	2 %	2 %
Arbeidsgivers tilskudd	136 640	143 331
Arbeidstakers tilskudd	33 894	32 009
Reguleringspremie	77 000	66 000
Rentegarantipremie	2 750	2 500
AFP	25 824	22 123
Sum	276 108	265 963

Utbetalte pensjoner

Antall pensjonister økte fra 1954 til 2171, herav alder fra 1097 til 1207, AFP fra 148 til 162 og uføre (inkludert refusjoner) fra 538 til 609.

Forsikringsmessige forpliktelser (avsetninger)

Forsikringsvirksomhetslovens kapittel 3 omtaler de ulike forsikringsmessige forpliktelsene, som består av:

Egenkapital

(tall i hele tusen)	2018	2017
Innskutt egenkapital	148 423	133 423
Opptjent egenkapital	59 897	53 898

Sandnes kommune har i 2018 innbetalt egenkapitalinnskudd med kr 15 mill. Økning i opptjent egenkapital skyldes i hovedsak rentegarantipremie kr 2,75 mill, administrasjonsresultat kr 1,7 mill og realisert overskudd i selskapsporteføljen med kr 1,5 mill.

Framtidsutsikter

Forsikringsvirksomheten

Arbeidet med å effektivisere og videreutvikle de interne prosessene knyttet til forsikringsvirksomheten fortsetter i 2019. Det vil i første rekke bli lagt vekt på en mer effektiv medlemskommunikasjon, samt å gjøre det enklere for våre medlemmer å søke om ytelser. Oppgradering av våre nettsider er sentralt i dette arbeidet.

Arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene har sammen med Arbeids- og sosialdepartementet vedtatt rammeverk for ny offentlig tjenstepensjon. Opptjeningen til den nye modellen starter fra og med 2020, og de første som skal få beregnet sin pensjon etter ny modell er 1954-modeller som blir 67 år i 2021. Selv om dette er et langt steg i retning av å reformere offentlig tjenstepensjon, er det fremdeles en rekke uavklarte momenter som medfører at det ikke er mulig å beregne alle effektene av dette på det nåværende tidspunkt. Det er derfor høyt prioritert å følge den videre reguleringen tett sammen med de kompetansemiljøene som er langt fremme på dette området.

Fra og med 01 januar 2019 innføres IORP II som påvirker en rekke områder av virksomhetsstyringen i de største norske pensjonskassene. Det vil blant annet bli stilt utvidete krav til risikostyring, overvåkning og kontroll, samt rapportering. Mye av dette finnes pr i dag, men vi forventer at vi må gjøre en del tilpasninger, og i tillegg utvikle enkelte nye kontrollsystemer.

I februar 2019 flytter vi inn i helt nye lokaler i Havnespeilet i Rådhusgata 3, som er nabobygget til det nye rådhuset som ferdigstilles av Sandnes kommune. Her vil vi ta imot medlemmer og andre besøkende i topp moderne lokaler.

Kapitalforvaltningen

Ettersom vi i 2018 fikk en re-prising i aksjemarkedene er forventningene noe høyere for 2019 enn det vi hadde for 2018. Det er imidlertid fremdeles stor politisk usikkerhet, og da kanskje først og fremst rettet mot global handel mellom øst og vest, samt utfallet av forhandlingene om Storbritannias fremtidige avtaleverk med EU. Det er i tillegg litt lavere vekstforventninger i den utviklede delen av de globale markedene enn det var for et år siden.

Norsk økonomi har hatt en markant forbedring innen en rekke nøkkeltall. Økte investeringer innen olje- og gass, lavere arbeidsledighet og økt optimisme i flere næringer bidrar til dette. I tillegg er norsk eksportindustri godt hjulpet av en svak kronekurs. Men norsk økonomi vil i stor grad følge utviklingen i oljeprisen og de internasjonale finansmarkedene, og det er i tillegg flere næringer som preges av usikkerhet fremover. Et eksempel på dette er oljeservice-næringen som preges av flere store aktører med lav inntjening og høy gjeldsbelastning. I tillegg er det store miljømessige utfordringer som preger blant annet oppdrettsindustrien og den videre utviklingen av olje- og gassnæringen.

Selskapsrapporteringen viser både globalt og nasjonalt at analytikernes forventninger har vært for høye og at det har vært behov for nedjusteringer. Dette kombinert med politisk usikkerhet gjør at vi kun har moderate forventninger til verdiutviklingen i aksjeporteføljen i 2019.

Innen rentemarkedet har vi vært gjennom en markant økning i kredittpåslagene og en nedgang i de lange rentene i 4. kvartal i 2018. I tillegg er det signaler som tyder på at sentralbankene kommer til å ta seg bedre tid med å redusere de ekspansive tiltakene som er igangsatt for å styrke den økonomiske veksten. Inflasjonen er fremdeles på et akseptabelt nivå, og med mindre vi står overfor store økonomiske tilbakeslag, tror vi på en økning i avkastningen i renteporteføljen sammenlignet med 2018.

De neste fire årene skal det årlig innbetales ny egenkapital kr 15 mill iht Sandnes kommunes økonomiplan for 2018-2021.

Målsettingen for styret vil fortsatt være at pensjonskassen skal være en aktør i markedet med den beste løsningen for arbeidsgiverne og medlemmene når det gjelder pensjonsforsikring. Målet skal oppnås ved å videreutvikle driften, å yte god medlemservice og å levere god risikjustert avkastning.

Årsberetning 2018: Sandnes, 27. mars 2019

Arne Oftedal
styreleder

Kate Helen Seldal
styrets nestleder

Heidi Bjerga
styremedlem

Thor Magne Seland
styremedlem

Wenche Pedersen
styremedlem

Terje Frafjord
daglig leder

Karen Margrethe Mjelde
styremedlem

RESULTAT

Note	TEKNISK REGNSKAP	2018	2017
	1. Premieinntekter		
2	1.1 Forfalte premier, brutto	262 693 231	255 635 861
2	1.2 - Avgitte gjenforsikringspremier	-104 000	-100 000
	Sum premieinntekter for egen regning	262 589 231	255 535 861
	2. Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen		
3	2.2 Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	53 099 273	45 067 351
12	2.4 Verdiendringer på investeringer	-124 025 462	219 163 595
4	2.5 Realisert gevinst og tap på investeringer	26 084 170	40 377 123
	Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	-44 842 019	304 608 070
3	4. Andre forsikringsrelaterte inntekter	41 280	51 100
	5. Pensjoner mv.		
	5.1 Utbetalte pensjoner mv.		
5	5.1.1 Brutto	-85 412 619	-79 789 266
	6. Endringer i kontraktsfastsatte forsikringsforpliktelser		
17	6.1.1 Endring i premiereserve mv., brutto	-222 431 728	-195 031 920
17	6.2 Endring i tilleggsavsetninger	0	-16 039 683
12	6.3 Endring i kursreguleringsfond	124 025 462	-219 163 595
17	6.4 Endring i premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	-5 299 335	-4 361 839
	Sum endringer i kontraktsfastsatte forpliktelser	-103 705 601	-434 597 037
	8. Midler tilordnet forsikringskontraktene		
17,20	8.1 Overskudd på avkastningsresultatet	-5 040 995	-1 788 354
17,20	8.2 Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	-7 448 245	-29 840 088
	Sum midler tilordnet forsikringskontraktene	-12 489 240	-31 628 442
	9. Forsikringsrelaterte driftskostnader		
6	9.1 Forvaltningskostnader	-1 367 169	-1 662 553
7,8	9.2 Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	-9 195 176	-7 860 622
	Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	-10 562 345	-9 523 176
21	11. RESULTAT AV TEKNISK REGNSKAP	5 618 686	4 657 110
	IKKE-TEKNISK REGNSKAP		
	12. Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen		
3	12.2 Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	3 017 895	2 432 470
12	12.4 Verdiendringer på investeringer	-7 145 402	12 090 166
4	12.5 Realisert gevinst og tap på investeringer	1 502 771	2 214 272
	Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	-2 624 735	16 736 908
	13. Andre inntekter	37	0
	14. Forvaltningskostnader mv. tilknyttet selskapsporteføljen		
6	14.1 Forvaltningskostnader	-78 766	-91 591
5, 9	14.2 Andre kostnader	-56 332	-292 212
	Sum forvaltningskostnader mv. tilknyttet selskapsporteføljen	-135 098	-383 803
21	15. RESULTAT AV IKKE-TEKNISK REGNSKAP	-2 759 796	16 353 105
	16. Resultat før skattekostnader	2 858 890	21 010 215
9	17. Skattekostnader	-7 571 255	0
	18. Resultat før andre inntekter og kostnader	-4 712 365	21 010 215
	19. Andre inntekter og kostnader		
	19.1 Andre inntekter og kostnader - ikke omklassifisert til resultat		
23	19.1.2 Estimandringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger	4 686 672	-283 527
21	20. TOTALRESULTAT	-25 693	20 726 688

BALANSE

Note	EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN	2018	2017
	2. Investeringer		
	2.4 Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi		
10	2.4.1 Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	99 132 666	99 341 602
11	2.4.2 Rentebærende verdipapirer	136 946 015	116 374 130
14	2.4.3 Utlån og fordringer	622 995	4 887 246
	Sum investeringer	236 701 676	220 602 978
	3. Fordringer		
14	3.2 Andre fordringer	-365 223	786 988
	4. Andre eiendeler		
15	4.2 Kasse, bank	4 204 770	1 865 655
	SUM EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN	240 541 223	223 255 621
	EIENDELER I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN		
	6. Investeringer i kollektivporteføljen		
	6.4 Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi		
10	6.4.1 Aksjer og andeler (inkl. aksjer og andeler målt til kost)	1 662 129 729	1 726 791 396
11	6.4.2 Rentebærende verdipapirer	2 097 159 237	1 864 227 097
14	6.4.3 Utlån og fordringer	3 938 417	90 533 095
15	6.4.5 Andre finansielle eiendeler	64 243 341	29 766 759
	SUM INVESTERINGER I KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	3 827 470 724	3 711 318 346
	SUM EIENDELER	4 068 011 947	3 934 573 968
	EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE		
16	10. Innskutt egenkapital	148 423 000	133 423 000
	11. Opptjent egenkapital		
16	11.1 Risikoutjevningfond	46 680 778	45 560 002
16	11.2 Annen opptjent egenkapital	79 248 688	80 395 157
	Sum opptjent egenkapital	125 929 466	125 955 159
	13. Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser		
17	13.1 Premiereserve mv.	2 893 898 609	2 671 466 881
17	13.2 Tilleggsavsetninger	156 544 559	156 544 559
12,17	13.3 Kursreguleringsfond	447 986 174	572 011 635
17	13.4 Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	282 360 604	265 735 269
	Sum forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	3 780 789 946	3 665 758 344
	15. Avsetninger for forpliktelser		
23	15.1 Pensjonsforpliktelser o.l.	1 201 717	5 487 928
	15.2 Forpliktelser ved skatt		
9	15.2.1 Forpliktelser ved periodeskatt	3 249 820	0
9	15.2.2 Forpliktelser ved utsatt skatt	4 321 435	0
9	15.3 Andre avsetninger for forpliktelser	200 000	200 000
	Sum avsetninger for forpliktelser	8 972 972	5 687 928
	16. Forpliktelser		
18	16.3 Andre forpliktelser	3 379 158	3 323 217
18	17. Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	517 405	426 319
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	4 068 011 947	3 934 573 968

Sandnes, 27. mars 2019 – Regnskap/noter 2018:

Arne Oftedal
styreleder

Kate Helen Seldal
styrets nestleder

Heidi Bjerga
styremedlem

Thor Magne Seland
styremedlem

Wenche Pedersen
styremedlem

Terje Frafjord
daglig leder

Karen Margrethe Mjelde
styremedlem

NOTER TIL REGNSKAPET 2018

(alle beløp i hele 1000)

Note 1.1 - Vesentlige regnskapsprinsipper

Felles forvaltning

Pensjonskassen har felles forvaltning av midlene i kollektiv- og selskapsporteføljen. Fordelingen skjer prosentvis etter forholdet mellom egenkapital og forsikringstekniske avsetninger. Se note 1.6.

Finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler innenfor virkeområdet til IAS 39 klassifiseres i følgende kategorier:

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet

Finansielle eiendeler som i første rekke holdes med formål å selge eller kjøpe tilbake på kort sikt, finansielle eiendeler som inngår i en portefølje av identifiserte instrumenter som er styrt sammen og hvor det beviselig er spor av kortsiktig gevinstrealisering, eller derivater som ikke er utpekt som sikringsinstrumenter.

- Investeringer holdt til forfall

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer og bestemt innløsningsdato, hvor pensjonskassen har intensjon om og evne til å holde investeringen til forfall.

- Utlån og fordringer

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer, som ikke er notert i et aktivt marked.

- Andre finansielle eiendelser

Finansielle eiendeler som ikke faller inn i noen av kategoriene ovenfor.

Prinsipper for regnskapsføring

Investeringer holdt til forfall og fordringer bokføres til *amortisert kost*. Investeringer klassifisert som holdt for omsetning er bokført til *virkelig verdi*. Verdien er fastsatt på grunnlag av en markedsvurdering pr. 31.12. uten fradrag for kostnader knyttet til salg. Endringer i virkelig verdi på finansielle instrumenter klassifisert som holdt for omsetning resultatføres og presenteres under resultatpostene 2 og 12: "Netto inntekter fra investeringer".

Note 1.2 - Endring i regnskapsprinsipper

Det er ingen slike bokføringer i 2018.

Note 1.3 - Forsikringsmessige avsetninger

Premiereserve, herunder administrasjonsreserve og annen IBNR-avsetning

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Denne beregnes av pensjonskassens aktuar.

Administrasjonsreserven skal dekke fremtidige administrasjonskostnader for fratrådte medlemmer med rettigheter hvis pensjonskassen blir satt under avvikling. Det er ikke adgang til å redusere administrasjonsreserven på annen måte enn ved å dekke årets administrasjonskostnader knyttet til løpende pensjonsutbetalinger.

IBNR-avsetning står for "Incurred but not reported". Årets premie må dekke mulige erstatninger som rapporteres og utbetales først flere år fram i tid. Det kan i noen tilfeller være snakk om senskader som blir kjent først mange år etter skaden oppstod.

Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetninger kan benyttes til dekning av et eventuelt renteunderskudd. Anbefalt størrelse på tilleggsavsetningene er to års garantert rente eller ca 5 % av netto premiereserve.

Premiefond

Premiefondet er akkumulert ved overskudd tidligere år. Premiefondet har som primær funksjon å kunne finansiere kostnaden ved opptjening av ytelser. Dette som alternativ til innbetaling av premie. En eventuell avgjørelse om bruk av premiefondet gjøres i nært samarbeid med arbeidsgiver.

Risikoutjevningfond

Risikoutjevningfondet skal absorbere svingninger i resultatet av forsikringsvirksomheten over tid. Resultatet innenfor nærmere bestemte grenser kan følgelig salderes mot fondet. Det kan også benyttes til delvis finansiering av økte avsetninger som følge av at pensjonskassens beregningsgrunnlag tilpasses pensjonistenes økte og økende levealder.

Note 1.4 - Medlemmer

Pensjonsforpliktelser

Kommunale pensjonsordninger er tariffestet, og vedtektene står i vedlegg 5 i Hovedtariffavtalen. Pensjonsordningene garanterer en pensjon tilsvarende 66 % av lønn ved full opptjening. Full opptjening oppnås etter 30 års tjenestetid og 100 % gjennomsnittlig deltid. Offentlige pensjoner reguleres årlig med lønnsveksten fratrukket 0,75 %. Garantien dekker samlet utbetaling fra NAV og pensjonsordningen, men med levealdersjustering. Medlemspremien er tariffestet til 2 % av pensjonsgrunnlaget.

Pensjonsordningen er ytelsesbasert og uten investeringsvalg.

Ansatte i følgende enheter har pensjonsordning i pensjonskassen:

Sandnes kommune (m/folkevalgte)
Rogaland Kontrollutvalgssekretariat IS
Sandnes Havn KF
Sandnes tomteselskap KF
Sandnes Parkering KF
Sandnes kunst- og kulturhus KF
Sandnes Eiendomsselskap KF
Sandnes kommunale pensjonskasse

	2018	2017	2016	2015	2014
Aktive/fratrådte medlemmer					
Aktive	4 760	4 448	4 947	4 771	4 846
Fratrådte med rettighet	2 239	2 299	1 984	1 841	1 718
Fratrådte uten rettighet	7 629	7 695	6 973	6 511	5 964
Sum aktive/fratrådte medlemmer	14 628	14 442	13 904	13 123	12 528
Pensjonister					
Alder	1 207	1 097	1 015	942	845
AFP/tidlig pensjon	162	148	114	109	113
Ektefelle	170	154	142	142	136
Barn	23	17	15	17	21
Uføre	609	538	502	463	479
Sum pensjonister	2 171	1 954	1 788	1 673	1 594

Note 1.5 - Risikostyring

SKP har vedtatt retningslinjer for kapitalforvaltningen og en investeringsstrategi som gir regler for hvordan midlene skal forvaltes og hvilket risikonivå som er akseptabelt. Med risiko menes sannsynligheten for verdissingninger i pensjonskassens eiendeler. For å sikre høyest mulig avkastning i forhold til valgte risikonivå, er porteføljen bygget opp med følgende investeringsramme:

Aktivklasse	Vedtatt vektning	Faktisk vektning	Avvik
Aksjefond - norske aksjer	6,0 %	5,5 %	-0,5 %
Aksjefond - utenlandske aksjer	30,0 %	27,9 %	-2,1 %
Eiendomsfond	10,0 %	9,9 %	-0,1 %
Obligasjoner	52,0 %	54,9 %	2,9 %
Bankinnskudd	2,0 %	1,9 %	-0,1 %
Fordringer	0,0 %	-0,1 %	-0,1 %
Sum	100,0 %	100,0 %	

Oversikten framlegges månedlig for styret, og avvik pr 31.12. er vedtatt akseptable.

Risikotyper

Vi har avtale med Grieg Investor AS om uavhengig overvåking og rapportering av kapitalforvaltningen iht kapitalforvaltningsforskriften. Kvartalsvis produseres en risikorapport iht Finansilsynets krav, som framlegges for styret. Følgende typer av risiko finnes:

- Kredittrisiko

Defineres som usikkerheten hvorvidt en utsteder av et verdipapir ikke er i stand til å oppfylle sine forpliktelser.

Styret har i tråd med Kapitalforvaltningsforskriften satt grenser for høyeste enkeltengasjement mot en utsteder. Ved investeringer vurderes også forvalternes kredittvurderingssystem, slik at investeringenes risiko holdes innenfor fastsatte rammer.

- Likviditetsrisiko

Defineres som risikoen for at det ikke er tilstrekkelige likvider til å dekke løpende driftskostnader uten at det oppstår vesentlige ekstra omkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ugunstige finansieringsvilkår.

Innestående på bankkonto (se note 15) er 78,6 mill, som er nok til å dekke kommende måneders pensjonsutbetalinger og driftskostnader. En solid bankbeholdning og en likvid portefølje dekker krav om likviditetsreserve.

- Markedsrisiko

Defineres som risikoen for tap pga endringer i markedsverdier på investeringene. Risikorapporten konkluderer med følgende:

Stresstest II baseres på bokførte tall, der tapspotensialet er beregnet med utgangspunkt i hvor stort tap som kan oppleves i løpet av ett år dersom 1 av 20 verste hendelser inntreffer. Dette tilsvarer et sannsynlighetskrav på 95 %. Testen gir en bufferkapitalutnyttelse på 61 %.

Stresstest I er uttrykk for en 'opphørs'-situasjon. Tapspotensial er beregnet med utgangspunkt i hvor stort tap som kan oppleves i løpet av ett år dersom 1 av 200 verste hendelser inntreffer. Dette tilsvarer et sannsynlighetskrav på 99,5 %. Testen viser en bufferkapitalutnyttelse på 73 %. Dette er en reduksjon fra 2017, der tallet var 84 %.

Fra og med 2019 vil stresstest det bli rapportert iht de nye Solvency II-kapitalkravene.

Note 1.6 - Fordeling kollektiv- og selskapsportefølje

Grunnlag for resultatføring av finansinntekter og forvaltningskostnader

Fordelingsnøkkelene er beregnet på bakgrunn av regnskapstall pr 1.1. Den endres i løpet av året ved innbetaling av egenkapital.

	2018	2017
Sum egenkapital og forsikringsforpliktelser pr 1.1. (balanse 10, 11 og 13)	3 940 137	3 427 209
<i>Kollektivporteføljen består av:</i>		
11.1 Risikoutjevningfond pr 1.1.	45 560	45 560
13. Sum forsikringsforpliktelser pr 1.1.	3 665 758	3 189 278
Sum kollektivportefølje	3 711 318	3 234 838
<i>Selskapsporteføljen består av:</i>		
10. Ansvarlig kapital, innskutt pr 31.12.	148 423	133 423
11.2 Ansvarlig kapital, opptjent pr 1.1.	80 395	58 948
Sum selskapsportefølje	228 818	192 371
Andel kollektivportefølje av sum egenkapital og forsikringsforpliktelser pr 31.12.	94,19 %	94,39 %
Andel selskapsportefølje pr 31.12.	5,81 %	5,61 %

Grunnlag for balanseføring av urealiserte verdier

Forsikringsvirksomhetslovens § 3-21: "Kursreguleringsfondet skal tilsvare summen av urealiserte gevinster på finansielle omløpsmidler som inngår i kollektivporteføljen". Verdiendringer i balansen fordeles derfor slik at de til sammen tilsvare kursreguleringsfondet. Regnestykket blir da:

Sum urealisert gevinst pr 31.12.	467 338	598 509
Kursreguleringsfond pr 31.12.	447 986	572 012
Kursreguleringsfond i % av urealisert gevinst (kollektivportefølje, balanse 6.4.1/2/4)	95,86 %	95,57 %
Andel selskapsportefølje (balanse 2.4.1/2/4)	4,14 %	4,43 %

Grunnlag for balanseføring andre poster

Forsikringsvirksomhetslovens § 3-11.2: "Eiendeler som motsvarer forsikringskapital knyttet til foretakets kontrakter med kontraktsfaste forpliktelser skal inngå i kollektivporteføljen". Regnestykket blir da:

Eiendeler pr 31.12.:	4 068 012	3 934 574
- Urealisert gevinst, fordelt etter egen sats	-467 338	-598 509
- Andre eiendeler, balansepost 4.4 - alt til selskapsporteføljen	0	0
= Eiendeler som skal fordeles	3 600 674	3 336 065
Fors.forpliktelser - kursreg.fond + risikoutj.fond pr 31.12 (andel kollektivportefølje)	3 379 485	3 139 307
Netto fors.forpliktelser i % av eiendeler som skal fordeles (andel kollektivportefølje)	93,86 %	94,10 %
Andel selskapsportefølje	6,14 %	5,90 %

Note 2 - Forfalte premier

Pensjonskassens styre fastsetter årlig premiesats i pensjonsordningen etter anbefaling fra ansvarshavende aktuar.

	2018	2017
7,65 % årspremie + administrasjonstillegg (Redusert med 0,15 % fra 2017)	129 644	124 837
Tilskudd til ikke forsikringsbare ytelser	6 995	18 494
2 % medlemspremie	33 894	32 009
AFP for 65-66 åringer*	12 371	11 743
Reguleringspremie**	77 000	66 000
Rentegarantipremie	2 750	2 500
Frivillig premie	38	52
Sum forfalt premie - Resultatpost 1.1	262 693	255 636
Reassuranse/katastrofeforsikring - IBS Ltd. - Resultatpost 1.2	-104	-100

* SKP utbetaler også AFP for 62-64-åringer på vegne av kommunen, men dette er ikke en del av tjenestepensjonsordningen. Sandnes kommune sin refusjon av utbetalt AFP 62-64 kr 13 453 193,-/10 379 731,- påvirker ikke resultatet.

** Inkluderer fratradte medlemmer med rettighet fra Rogaland brann og redning IKS

Note 3 - Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler

	2018	2017
Renteinntekter og utbytte		
Renter obligasjoner, obligasjonsfond og ansvarlige lån	32 978	30 690
Utbytte aksje-, eiendoms- og obligasjonsfond	21 792	15 309
Renter bankinnskudd plasseringskonto	630	572
Renter bankinnskudd drift, forvaltning og skattetrekk (resultatpost 2.2 og 4)	758	981
Mottatte renter refundert/overført pensjon (resultatpost 4)	0	0
Sum renteinntekter og utbytte	56 158	47 551
Andel kollektivporteføljen - Resultatpost 2.2	53 099	45 067
Andel kollektivporteføljen - Resultatpost 4	41	51
Andel selskapsporteføljen - Resultatpost 12.2	3 018	2 432

Note 4 - Realisert gevinst og tap på investeringer

	2018			2017		
	Gevinst	Tap	Netto	Gevinst	Tap	Netto
Aksjefond	20 859	0	20 859	38 179	0	38 179
Eiendomsfond	7 238	0	7 238	0	0	0
Obligasjoner	357	867	-510	7 191	2 778	4 412
Sum	28 454	867	27 587	45 370	2 778	42 591
Andel kollektivporteføljen - Resultatpost 2.5			26 084			40 377
Andel selskapsporteføljen - Resultatpost 12.5			1 503			2 214

Note 5 - Utbetalte pensjoner

	2018	2017
Direkte utbetalte pensjoner		
Alderspensjon	58 512	53 068
AFP for 65-66-åringene*	13 285	12 362
Uførepensjon	21 107	19 771
Ektefellepensjon	5 082	4 681
Barnpensjon	518	317
Sum direkte utbetalte pensjoner	98 504	90 199
Utbetalt refusjon til andre pensjonskasser iht overføringsavtalen	8 936	7 638
Mottatt refusjon fra andre pensjonskasser iht overføringsavtalen	-22 027	-18 048
Netto utbetalte pensjoner - Resultatpost 5.1	85 413	79 789

*Utbetalt AFP 62-64 år kr 13 321 419,-/10 379 731,- påvirker ikke resultatet. Se også note 2.

Note 6 - Forvaltningskostnader

	2018	2017
Investeringsrådgiving og rapportering (Grieg fom mars 2018, Mercer før)	620	448
Direkte innbetalte forvaltningsgebyr	802	1 253
Oppgjørsgjebyr og diverse kostnader	24	53
Sum forvaltningskostnader	1 446	1 754
Andel kollektivporteføljen - Resultatpost 9.1	1 367	1 663
Andel selskapsporteføljen - Resultatpost 14.1	79	92

Note 7 - Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader

	2018	2017
Nærstående part: Sandnes Eiendomsselskap KF: Husleie	157	156
Nærstående part: Sandnes kommune: IKT/telefoni/porto	109	91
Nærstående part: Sandnes kommune: Lønn/HMS/kantine/resepsjon	122	82
Lønn, styrehonorar og andre personalkostnader, 6 ansatte	6 085	5 080
Revisjonskostnader (alle utbetalinger til revisor er lovpålagt revisjon)	119	123
Aktuarkostnader	705	809
Andre administrasjonskostnader	1 898	1 520
Sum adm.kostnader - Resultatpost 9.2 (100 % til kollektivporteføljen)	9 195	7 861

Note 8 - Ytelser til daglig leder og styremedlemmer

	Lønn mv.
Ytelser til daglig leder - I resultatpost 9.2	
Terje Frafjord	1 020
Ytelser til styremedlemmer - I resultatpost 9.2	
Styreleder Arne Oftedal (herunder kr 23' i tapt arbeidsfortjeneste)	95
Nestleder Kate Helen Seldal	53
Styremedlem Wenche Pedersen	44
Styremedlem Thor Magne Seland	44
Styremedlem Heidi Bjerga	44
Styremedlem Karen Margrethe Mjelde	44
Vararepresentant Kjell O Karlsson	2

Det er ikke gitt lån, forskuddsbetalinger eller sikkerhetsstillelser til daglig leder og styremedlemmer.

Note 9 - Skatt

Fra og med 2018 kom nye skatteregler som innebærer at resultat teknisk regnskap som hovedregel tilsvarer skattepliktig inntekt. Dette fører til skattepliktig inntekt som beskattes med 25 % (ingen permanente forskjeller mv.). Som overgangsregel vil alle midlertidige forskjeller per 31.12.17 nettes mot underskudd til fremføring, og nettoen overføres til gevinst- og tapskonto som inntektsføres med 20 % årlig (av saldo). Utgående balanse vil da være grunnlag for avsetning til utsatt skatt.

Også inngående balanse på risikoutjevningfondet vil være skattepliktig ved opphør av virksomheten. Da det ikke foreligger planer om opphør av virksomheten, anses nåverdien av utsatt skatt av risikoutjevningfondet å være uvesentlig, og det er således ikke avsatt for utsatt skatt på dette pr 31.12.18.

	2018	
Beregning av utsatt skatt		
Kursreguleringsfond pr 31.12.17	572 012	
Framførbart underskudd pr 31.12.17	-550 404	
Diff: Gevinst- og tapskonto pr 31.12.18	21 607	
Inntektsført 20 % i 2018	4 321	
Rest: Grunnlag for beregning av utsatt skatt	17 286	
Utsatt skatt, 25 %	4 321	
	2018	2017
Beregning av inntektsskatt		
Resultat av teknisk regnskap (post 11)	5 619	4 657
Resultat ikke-teknisk regnskap (post 15)	-2 760	16 353
Verdiendringer, post 12.4. (ikke fradragsberettiget)	7 145	-12 090
Pensjonskostnad iht IAS 19 (ikke fradragsberettiget)	400	-176
Andre ikke fradragsberettigede kostnader	188	292
Salgsgevinst/utbytte aksjefond m.m. (kun skattepliktig med 3 %)	-1 899	-2 131
Diff. regnskapsmessig og skattemessig verdi utbytte eiendomsfond	-262	1 664
Skattepliktig resultat av ikke-teknisk regnskap	2 813	3 912
Inntektsført 20 % av gevinst- og tapskonto (midlertidige forskjeller)	4 321	
Endring i midlertidige forskjeller iht regelverk tom år 2017		-219 163
Grunnlag for beregning av inntektsskatt	12 753	-210 594
Beregnet inntektsskatt (25 %)	3 188	0
Sum beregnet skattekostnad (utsatt skatt + inntektsskatt)	7 510	0
Bokført skattekostnad - Balansepost 15.2 og resultatpost 17*	7 571	0
Beregning av formueskatt		
Eiendeler iht balansen	4 068 012	3 934 574
Korrigerte verdier eiendomsfond iht ligningsoppgaver	-92 981	-99 671
Gjeld	-3 840 340	-3 720 756
Grunnlag for beregning av formueskatt*	134 691	114 147
Beregnet formueskatt (0,15 %)	202	171
Bokført formueskatt - Balansepost 15.2*	200	200
For mye (-)/for lite (+) avsatt skatt tidligere år	-29	77
Formueskatt i resultatregnskapet - Inngår i resultatpost 14.2	171	277

* I regnskapet er det brukt estimerte tall for 2018 pga at regnskap avsluttes før alle ligningsoppgavene er mottatt. Tall for 2017 er iht ligningsdata, og har små differanser ift skattenoten fra i fjor.

Note 10 - Aksjer og andeler (aksje- og eiendomsfond)

	Bokført verdi	Herav urealisert	Avkastning i år	Avkastning i år i %
Aksjefond - Norske aksjer				
Alfred Berg Gambak	102 867	32 294	-898	-1,64 %
Danske Inv. Norske Aksjer Inst. II	63 464	24 272	-1 901	-2,96 %
Nordea Norge Verdi	58 037	18 913	-4 302	-7,85 %
Sum aksjefond - Norske aksjer	224 368	75 479	-7 101	-3,69 %
Aksjefond - Internasjonale aksjer (* = valutasikret)				
Baillie Gifford*	279 445	53 661	-29 625	-10,32 %
Holberg Rurik	37 223	-3 100	-6 581	-19,48 %
KLP Aksjglobal indeks II	292 368	120 788	-28 080	-8,40 %
Nordea Stabile Aksjer Global Etisk	125 037	48 322	985	-0,36 %
Quoniam MinRisk*	136 844	1 579	-15 336	-6,49 %
Skagen Global C	264 169	122 669	-6 928	-2,62 %
Sum aksjefond - Internasjonale aksjer	1 135 086	343 920	-85 565	-6,72 %
Eiendomsfond				
Aberdeen Eiendomsfond Norge I IS/AS	127 206	12 902	8 197	6,94 %
DNB Scandinavian PropFund 4 KS og IS/AS	121 002	13 689	8 282	6,17 %
Storebrand Eiendomsfond Norge KS	123 279	6 286	5 899	6,00 %
Union Core Real Estate Fund IS/AS	30 321	321	0	0,90 %
Sum eiendomsfond	401 808	33 197	22 378	6,30 %
Sum aksje- og eiendomsfond	1 761 262	452 596	-70 288	
Andel kollektivporteføljen - Balansepost 6.4.1	1 662 130			
Andel selskapsporteføljen - Balansepost 2.4.1	99 133			

Aksjerisiko inkludert alternative investeringer sikres ved at man foretar diversifiserte investeringer både mht regioneksponering og sektoreksponering. Aksjeporteføljen består kun av aksjefond, som samlet sett gir en god global diversifisering. Fondene består i hovedsak av børsnoterte aksjer.

Note 11 - Rentebærende verdipapirer

	Bokført verdi	Herav opp-tjente renter	Herav ureal. verdi	Effektiv rente
Ansvarlige lån	140 776	531	-1 683	2,93 %
Obligasjoner - omløp				
Obligasjoner med fortrinnsrett	292 548	2 338	-1 284	1,75 %
Kommuner og fylkeskommuner	137 411	1 138	-686	1,85 %
Bank og kredittforetak	288 331	2 146	-174	2,06 %
Sum omløpsobligasjoner (avkastning 1,5 %)	718 290	5 622	-2 144	0,00 %
Obligasjons- og pengemarkedsfond (valutasikrede)				
		Bokf. avk.		Avkastn %
Alfred Berg Nordic IG INST	133 167	2 344	120	0,71 %
DnB Nordic IG	231 447	7 780	-6 611	0,60 %
Nordea FRN Kreditt	101 265	1 993	-1 002	1,05 %
Nordea Kort Obligasjon III (pengemarkedsfond)	141 561	1 722	-437	1,18 %
Payden Global Bond Fund NOK	141 155	29	1 125	0,89 %
Mercer Short Duration Global Fund 2 - Pimco	336 773	235	11 028	-0,04 %
Mercer Short Duration Global Fund 1 - Quoniam	289 672	58	14 345	-0,33 %
Sum obligasjonsfond	1 375 039	14 161	18 569	
Sum obligasjoner og obligasjonsfond	2 234 105		14 742	0,80 %
Andel kollektivporteføljen - Balansepost 6.4.2	2 097 159			
Andel selskapsporteføljen - Balansepost 2.4.2	136 946			

Note 12 - Urealiserte gevinster og kursreguleringsfond

	2018			2017		
	Ansk.kost	Virkelig verdi	Urealisert gevinst	Ansk.kost	Virkelig verdi	Urealisert gevinst
Aksjefond	940 056	1 359 454	419 398	904 182	1 441 822	537 640
Obligasjoner	2 219 363	2 234 105	14 742	1 950 671	1 980 601	29 931
Eiendomsfond	368 611	401 808	33 197	353 373	384 311	30 939
Sum	3 528 030	3 995 368	467 338	3 208 226	3 806 734	598 509
Andel kollektivporteføljen (kursreg.fond) - Bal. 13.3			447 986			572 012
Andel selskapsporteføljen - Inngår i bal 11.2			19 352			26 497
Endring urealisert gevinst*			-131 171			231 254
Herav endring i kursreguleringsfond - Res. 2.4/6.3			-124 025			219 164
Herav verdiendringer selskapsportefølje - Res. 12.4			-7 145			12 090

* Reell verdiendring uten hensyn til salg er kr -103 583 922,-/273 845 156,-.

Note 13 - Kategorisering av finansielle instrumenter målt til virkelig verdi

	Nivå 1 Børsnoterte priser	Nivå 2 Observerbar input	Nivå 3 Ikke obser- verbar input
Obligasjoner		859 066	
Obligasjonsfond		1 375 039	
Aksjefond (består kun av børsnoterte aksjer)	1 359 454		
Eiendomsfond		401 808	

Nivå 1: Noterte priser i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser.

Nivå 2: Andre data enn noterte priser som inngår i nivå 1, som er direkte eller indirekte avledet av priser.

Nivå 3: Verdier som ikke eller i liten grad bygger på observerbare markedsdata.

Aksjefond som består av børsnoterte aksjer plasseres i nivå 1. I samarbeid med obligasjonsforvalter er statsobligasjoner plassert i nivå 1, mens andre obligasjoner og obligasjonsfond er i nivå 2. Eiendomsfond verdsettes på bakgrunn av lett tilgjengelige markedsdata, som hører inn under nivå 2.

Note 14 - Utlån og fordringer - Virkelig verdi

	2018	2017
Bankkonto plassering	10 142	82 864
Fakturert ikke forfalt premie	-9 813	10 948
Fordringer - mellomværende mot forvalter	3 853	2 369
Fordringer - andre	14	26
Sum andre fordringer	4 196	96 207
Andel kollektivporteføljen - Balansepost 6.4.3	3 938	90 533
Andel selskapsporteføljen - Bankkonto plassering - Balansepost 2.4.3	623	4 887
Andel selskapsporteføljen - Fordringer - Balansepost 3.2	-365	787

Note 15 - Andre finansielle eiendeler/kasse, bank

	2018	2017
Bankkonto drift	54 004	20 765
Bankkonto forvalter	11 702	8 177
Bankkonto skattetrekk	2 741	2 690
Sum bankinnskudd ekskl. bankkonto plassering	68 448	31 632
Andel kollektivporteføljen - Balansepost 6.4.5	64 243	29 767
Andel selskapsporteføljen - Balansepost 4.2	4 205	1 866
<i>Sum bankinnskudd inkl. bankkonto plassering iht note 14</i>	<i>78 590</i>	<i>114 496</i>

Note 16 - Egenkapital

	2018	2017
Innskutt egenkapital		
Inngående balanse	133 423	118 423
Årets egenkapitalinnskudd (planlagt ovf. 15 mill de neste 4 år iht økonomiplan)	15 000	15 000
Sum innskutt egenkapital - Balansepost 10	148 423	133 423
Risikoutjevningfond		
Inngående balanse	45 560	45 560
Tilført fra renteresultat	1 121	0
Tilført fra risikoresultat	0	0
Sum risikoutjevningfond - Balansepost 11.1	46 681	45 560
Ansvarlig kapital - Opptjent		
Inngående balanse	53 898	44 542
Resultat teknisk (renteg.premie + adm.resultat)	4 498	4 657
Resultat ikke-teknisk u/verdiendringer (R 12.4)	-3 186	3 979
Endring aktuarielt tap OCI - resultatpost 19.3	4 687	0
Direkte postert i fbm med omklassifisering anleggsobl. til omløp, se note 1.2		720
Sum ansvarlig kapital - Opptjent	59 897	53 898
Urealisert gevinst finansielle eiendeler i selskapsporteføljen		
Inngående balanse	26 497	14 407
Selskapsandelen av årets endring urealisert gevinst/tap - Res. 12.4	-7 145	12 090
Sum urealisert gevinst finansielle eiendeler i selskapsporteføljen	19 352	26 497
Sum annen opptjent egenkapital - Balansepost 11.2	79 249	80 395

Note 17 - Forsikringsmessige forpliktelser

	Resultat		Balanse	
	2018	2017	2018	2017
Ordinær premiereserve				
Inngående balanse			2 558 164	2 357 958
Avsetning - Ordinært - Resultatpost 6.1.1	211 522	200 206		
Overført fra andre - Resultatpost 6.1.1/1.3	0	0		
Fra risikoresultat - Resultatpost 8.2	0	0	211 522	200 206
Sum ordinær premiereserve			2 769 686	2 558 164
Administrasjonsreserve				
Inngående balanse			68 303	58 477
Avsetning - Ordinært - Resultatpost 6.1.1	10 910	9 826		
Overført fra andre - Resultatpost 6.1/1.3	0	0	10 910	9 826
Sum administrasjonsreserve			79 213	68 303
Annen IBNR-avsetning				
Inngående balanse			45 000	60 000
Avsetning - Ordinært - Resultatpost 6.1.1	0	-15 000		
Sum annen IBNR-avsetning			45 000	45 000
Sum premiereserve mv. - Balansepost 13.1			2 893 899	2 671 467
Tilleggsavsetninger				
Inngående balanse			156 545	140 505
Overført fra andre - Resultatpost 6.2	0	0		
Fra avkastningsresultat - Resultatpost 6.2	0	16 040	0	16 040
Sum tilleggsavsetninger - Balansepost 13.2			156 545	156 545
Kursreguleringsfond (se også note 12)				
Inngående balanse			572 012	352 848
Overført til - Resultatpost 6.3	0	219 164		
Overført fra - Resultatpost 6.3	-124 025	0	-124 025	219 164
Sum kursreguleringsfond - Balansepost 13.3			447 986	572 012
Premiefond				
Inngående balanse			265 735	219 490
Garantert rente - Resultatpost 6.4 (2 % i år)	5 299	4 362		
Bruk av premiefond (For 2016 er beløpet kr -30")	-1 163	-2 877		
Renteresultat, meravkastning - I resultatpost 8.1	1 219	1 788		
Renteresultat, disponert - I resultatpost 8.1	3 822	0		
Fra risikoresultat - I Resultatpost 8.2	7 448	29 840		
Avsatt til premiefond - ekstraordinært - se note 1.2		13 132	16 625	46 245
Sum premiefond - Balansepost 13.5			282 361	265 735
Premiefond i % av årlig premie iht resultatpost 1.1			107,5 %	104,0 %

Note 18 - Andre forpliktelser/påløpte kostnader

	2018	2017
Andre forpliktelser		
Skattetrekk	2 736	2 690
Arbeidsgiveravgift og finansskatt	195	180
Kortsiktig gjeld - mellomværende mot forvalter	0	0
Kortsiktig gjeld - leverandørgjeld mm.	448	454
Sum andre forpliktelser - Balansepost 16.3	3 379	3 323
Påløpte kostnader		
Feriepenger	434	372
Arbeidsgiveravgift feriepenger/finansskatt	83	54
Sum påløpte kostnader - Balansepost 17	517	426

Note 19 - Solvensmargin

	2018	2017
Solvenskapital		
Kjernekapital - Balansepost 10	148 423	133 423
Ansvarlig kapital opptjent (i balansepost 11.2 - se note 16)	59 897	53 898
50 % av risikoutjevningfond	23 340	22 780
50 % av tilleggsavsetninger	78 272	78 272
Sum solvensmarginkapital	309 933	288 373
Aktuarberegnet minstekrav til solvensmargin	130 872	122 031
Solvensmarginkapital i % av minstekrav til solvensmargin	236,8 %	236,3 %

Note 20 - Resultatanalyse teknisk regnskap

	2018	2017
Resultatelementer		
Realisert renteresultat*	6 162	17 828
Risikoresultat	7 448	29 840
Administrasjonsresultat	1 748	2 157
Sum resultatelementer	15 358	49 825
Rentegarantipremie - Inngår i resultatpost 1.1	2 750	2 500
Resultat før årsoppgjørdisposisjoner	18 108	52 325

* Resultatpost 2 minus avsetning til kursreguleringsfond og pliktig rente premiereserve/premiefond kr 73 022' og kr 67 616'.

Disponering av overskudd		
Renteresultat til tilleggsavsetninger - Resultatpost 6.2	0	16 040
Renteresultat til risikoutjevningfond - I resultatpost 11	1 121	0
Renteresultat meravkastning til premiefond - Resultatpost 8.1	1 219	1 788
Renteresultat til premiefond - Resultatpost 8.1	3 822	0
Risikoresultat til premiefond - I resultatpost 8.2	7 448	29 840
Administrasjonsresultat til annen opptjent egenkapital - I resultatpost 11	1 748	2 157
Rentegarantipremie til annen opptjent egenkapital - I resultatpost 11	2 750	2 500
Sum disponering av overskudd	18 108	52 325

Realisert renteresultat		
Finansinntekter - Resultatpost 2	-44 842	304 608
Pliktig rente premiereserve og premiefond	-73 022	-67 616
Renteresultat	-117 864	236 992
Til kursreguleringsfond	124 025	-219 164
Sum realisert renteresultat	6 162	17 828

Risikoresultat

Risikoresultat død	-2 254	711
Risikoresultat opplevelse	7 623	22 471
Risikoresultat uførhet	2 184	6 758
Reassuranseresultat	-104	-100
Sum risikoresultat	7 448	29 840

Administrasjonsresultat

Samlet premie til administrasjon	21 495	20 008
Herav til administrasjonsreserve	-9 185	-8 328
Årets faktiske omkostninger - Resultatpost 9	-10 562	-9 523
Sum administrasjonsresultat	1 748	2 157

Note 21 - Totalresultat overført til egenkapital

	2018	2017
Resultat av teknisk regnskap: Administrasjonsresultat	1 748	2 157
Resultat av teknisk regnskap: Rentegarantipremie	2 750	2 500
Resultat av teknisk regnskap: Avsatt til risikoutjevningfond	1 121	0
Resultat av teknisk regnskap: Annen tilordning av overskudd - ref. post 8.3*	0	0
Resultat ikke-teknisk regnskap - Resultatpost 15	-2 760	16 353
Skattekostnader - Resultatpost 17	-7 571	0
Aktuarielt tap/gev. - Resultatpost 19.1.2	4 687	-284
Totalresultat - Resultatpost 20	-26	20 727

Note 22 - Kapitalavkastning

	2018	2017	2016	2015	2014
Bokført totalavkastning kollektiv (Dietz)	2,46 %	2,82 %	6,83 %	2,97 %	2,97 %
Verdijustert totalavkastning kollektiv (Dietz)	-1,11 %	9,16 %	5,05 %	3,96 %	6,57 %
Bokført totalavkastning selskap (Hardy)	2,34 %	2,73 %	6,57 %	2,77 %	2,85 %
Verdijustert totalavkastning selskap (Hardy)	-1,19 %	9,05 %	5,33 %	3,72 %	6,30 %

Note 23 - Pensjonsforpliktelser egne ansatte

	2018	2017
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	11 178	14 662
- Pensjonsmidler	-10 125	-9 853
+ Arbeidsgiveravgift	149	678
= Balanseført netto forpliktelse - Balansepost 15.1	1 202	5 488
Endring årets balanseførte forpliktelse	-4 286	108
Herav endring actuarielt tap/gevinst OCI, jf. resultatpost 19.3	-4 687	284
Herav kostnadsført(+)/inntektsført(-) i resultatpost 9.2	400	-176
Medlemsstatus	01.01.2019	01.01.2018
Antall aktive/fratrådte/pensjonister	6/2/2	6/2/2
Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag, aktive (tall i hele kr)	650 531	625 273
Gjennomsnittsalder, aktive	47,53	46,53
Gjennomsnittlig tjenestetid, aktive	9,93	8,93
Forventet gjenstående tjenestetid, aktive	10,83	11,13

Forutsetninger 1.1.2019

Diskonteringsrente: 2,6 %, lønnsvekst: 2,75 %, G-regulering: 2,5 %, pensjonsregulering: 1,73%, forventet avkastning: 2,6 %.

Oppstilling av endringer i egenkapital

	Innskutt egenkapital	Risiko-utjevning-fond	Annen opptjent egenkap.	Ureal. gev. fin. eiend. selskapsp.	Sum egenkapital
Egenkapital 1.1.2018	133 423	45 560	53 898	26 497	259 378
Innskutt i 2018	15 000				15 000
Årets resultatavsetninger iht note 21		1 121	5 999	-7 145	-26
Egenkapital 31.12.2018	148 423	46 681	59 897	19 352	274 352

Kontantstrømoppstilling

	2018	2017
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter		
Innbetalt premie og AFP	295 817	271 873
Utbetalte pensjoner inkl AFP	-111 778	-100 259
Utbetalte refusjoner iht overføringsavtalen	-8 936	-6 312
Innbetalte refusjoner iht overføringsavtalen	22 066	16 808
Utbetalinger til andre leverandører av varer og tjenester	-5 276	-5 123
Utbetalinger til ansatte, arbeidsgiveravgift mv.	-5 317	-4 916
Utbetaling av skatter	-171	-187
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	186 405	171 886
Kontantstrømmer fra finansielle eiendeler		
Kjøp andeler i aksjefond	8 282	-30 130
Salg andeler i aksjefond	-18 282	117 503
Kjøp andeler i eiendomsfond	-91 791	-105 443
Salg andeler i eiendomsfond	89 198	0
Kjøp andeler i obligasjons- og pengemarkedsfond	-250 264	-740 014
Salg andeler i obligasjons- og pengemarkedsfond	10 000	0
Kjøp obligasjoner	-140 960	-965 491
Salg obligasjoner	87 568	1 352 155
Avdrag obligasjoner	39 000	171 000
Kupong obligasjoner	18 537	33 321
Utbytte	10 012	13 876
Innbetaling av renter	1 388	1 552
Netto kontantstrøm fra finansielle eiendeler	-237 311	-151 672
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		
Innbetalt egenkapital	15 000	15 000
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	15 000	15 000
Sum kontantstrøm (= netto endring bank)	-35 907	35 214
Beholdning bankkontoer pr 1.1.	114 496	79 282
Beholdning bankkontoer pr 31.12. (se også note 15)	78 590	114 496
Differanse - Endring bank	-35 907	35 214

Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den direkte metoden. Bankkontoer som omfattes av oppstillingen er driftskonto, plasseringskonto, forvaltningskonto og skattetrekkskonto.

Uavhengig revisors beretning

Til styret i Sandnes Kommunale Pensjonskasse

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Sandnes Kommunale Pensjonskasse' årsregnskap.

<p>Årsregnskapet består av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balanse per 31. desember 2018 • Resultatregnskap for 2018 • Oppstilling over endringer i egenkapital • Kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per 31. desember 2018 • Noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.	<p>Etter vår mening:</p> <p>Er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2018, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler, forskrift om årsregnskap for pensjonsforetak og god regnskapsskikk i Norge.</p>
--	---

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at annen informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge og forskrift om årsregnskap for pensjonsforetak. Ledelsen er også ansvarlig

for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til:
<https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger>

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Sandnes, 27. mars 2019
BDO AS

Stig Fjelldahl
statsautorisert revisor

KLP Forsikringservice AS

Sandnes kommunale pensjonskasse
Att: Terje Frafjord
terje.frafjord@sandnes.kommune.no

Bergen 12. mars 2019

Aktuarerklæring

Sandnes kommunale pensjonskasse - 2018

Under henvisning til det fremlagte regnskapet for 2018 bekreftes det at de forsikringstekniske avsetninger er foretatt i samsvar med gjeldende beregningsgrunnlag som spesifisert i forsikringsvirksomhetsloven § 3-9 Premiereserve knyttet til kontraktfastsatte forpliktelser.

For dødelighet og sivilstandselementer er benyttet det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2013 fastsatt av Finanstilsynet med utgangspunkt i en utredning fra Finans Norge.

For uførhet er det benyttet et eget grunnlag, KFSU2015, basert på uføreerfaringene i årene 2011-2013 i pensjonskasser med KLP Forsikringservice som aktuar.

Pristariffene er meldt Finanstilsynet som angitt i forsikringsvirksomhetsloven § 3-7 Meldeplikt og tilsyn med pristariffer.

Med vennlig hilsen
For KLP Forsikringservice AS

Arnfinn Osmundsvaag
Ansvarshavende aktuar KLP FS